

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШІНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ

збірник наукових праць

Одеса
2021

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол № 7 від 25.03.2021 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В.А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – доцент **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Соколова Г.Б. – доктор психологічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Лещій Н.П. – доктор педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Начинова О.В. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С.Д. – кандидат педагогічних наук, завідувача СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Григор'єва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць. /редкол.
О. І. Форостян та ін. - Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. –
114 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», 2021

13. Тарасун В. Раннє прогнозування і запобігання труднощам у навчанні як умова інтеграції дитини з особливими потребами // В. Тарасун. – К.: Контекст, 2000. – 336 с.

УДК 376:01.12:02

Кабельнікова Н. В., Ігнатенко Т. П.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ГІПЕРАКТИВНІСТЮ

Стаття присвячена проблемі мовленнєвого розвитку дітей з гіперактивністю. Автором розглянуто психолого-педагогічні умови формування усного мовлення у молодших школярів з синдромом гіперактивності.

Ключові слова: психолого-педагогічні умови, усне мовлення, молодші школярі, гіперактивність.

The article is sanctified to the problem of speech development of children with гіперактивністю. An author is consider the психолого-педагогічні terms of forming of the verbal broadcasting for junior schoolchildren with the syndrome of hyperkinetic.

Key words: psychological and pedagogical conditions, oral speech, junior schoolchildren, hyperactivity.

Особливістю молодшого шкільного віку є не тільки оволодіння дитиною знаннями, вміннями і навичками, а й в становленні базових властивостей її особистості: самооцінки і образу «Я», емоційно-мотиваційної сфери, моральних цінностей й установок, а також соціально-психологічних особливостей в системі відносин з іншими людьми. Водночас виділяється категорія учнів початкових класів, які через свої особливості психофізичного розвитку зазнають значних труднощів під час навчання у школі.

Гіперкінетичний синдром визначається значною поширеністю і високим ступенем шкільної дезадаптації, оскільки у більшості учнів зазначеної категорії спостерігаються супутні соматичні, неврологічні та психологічні проблеми.

Наявність порушень мовленнєвого розвитку у молодших школярів з гіперкінетичним синдромом в значній мірі ускладнює соціальну взаємодію з оточуючими людьми, на фоні розладів уваги, рухової розгальмованості та імпульсивності ще більше обмежує їх можливості в опануванні навчальним матеріалом.

Освітні можливості молодших школярів з гіперактивністю, особливості їх комунікативно-мовленнєвого розвитку були предметом вивчення вітчизняних й закордонних медиків, педагогів, психологів (Л.О.Бадаляна, Є.Ю.Балашова, В.І. Гарбузов, С.Ю.Головін, І.В. Дубровіна, В.Дуглас, Л.Т.Журба, М.М. Заваденко, З.С.Карпенко, С. Кеннерс, Н.К.Корсакова, І.В.Крук, Б.В.Лебедев, О.К.Лютова, О.М.Мастюкова, Д.Маттнер, Г.Б.Моніна,

Ю.В.Мікадзе, М Ратгер, Ю.Л. Славіна, Г. Стілл, Дж.Стілл, А. Тредголд, В.Д. Трошин, О.В. Халецька, А. Штраус, Ю.С.Шевченко, Л.О.Ясюкова та ін.).

Мовлення дитини з гіперкінетичним синдромом характеризується нестриманістю, багатослів'ям, однак на фоні цього спостерігається затримка розвитку мовленнєвих умінь, пов'язаних з реалізацією таких функцій, як комунікативна, регулююча та функція самовираження. Експериментальне дослідження виявило досить низький рівень сформованості у молодших школярів з гіперактивністю всіх компонентів мовленнєвої системи, що негативно відбивається на здатності таких дітей до вербально-соціальної взаємодії як з однолітками, так і з дорослими.

Виходячи із зазначеного, можна виділити психолого-педагогічні умови, дотримання яких підвищить ефективність корекційно-розвивальної роботи з формування усного мовлення у зазначеної категорії учнів.

1. Увесь процес логопедичної роботи має бути спрямовано на формування як немовленнєвих, так мовленнєвих функцій. Це пов'язано з тим, що в учнів з гіперактивністю на фоні рухової розгальмованості недостатньо розвинуті всі психічні процеси, у тому числі й пізнавальні [6, с.44].

2. Максимальне включення аналізаторів під час вивчення та закріплення нового мовленнєвого матеріалу. Полімодальність сприйняття забезпечується використанням схем, мовленнєвих профілів звуків, розрізної абетки, карток, ігрових вправ, технічних засобів навчання тощо [1, с.6].

3. Індивідуальний підхід до планування корекційно-розвивальної роботи та добору засобів навчання. Такий підхід дозволяє враховувати особливості вищої нервової діяльності кожної дитини, соціальні умови виховання, ступінь працездатності, особливості моторного розвитку, структуру мовленнєвого порушення, соматичний стан тощо [5, с.19].

4. Формування мовлення у тісному зв'язку з моторним розвитком дитини, зокрема розвитком дрібної моторики пальців рук. З одного боку, дотримання цієї умови дозволить пригнічити моторну розгальмованість дитини, з іншого, - поєднання мовлення з руховим супроводом, сприяє розвитку регулюючої функції мовлення. Крім того, існує тісний взаємозв'язок між дрібною моторикою пальців рук та станом фонетичної сторони мовлення. Введення на логопедичних заняттях пальчикової гімнастики та елементів логоритміки прискорить корекцію звуковимови у зазначеної категорії учнів, удосконалить графо-моторні навички, що є складовою навички письма [7, с.52].

5. Зміст логопедичної роботи має узгоджуватися з програмою з навчання грамоти (1 клас) та мовною й літературознавчою складовими шкільної програми (2-4 клас). Добір мовленнєвого матеріалу добирається у відповідності з текстами, поданими у підручниках. Їх можна опрацьовувати попередньо на логопедичних заняттях, щоб надалі учень міг повноцінно включитися в освітній процес на уроці. Також тексти з підручників використовуються для закріплення сформованих логопедом мовленнєвих

умінь. До того ж сформованість практичного рівня володіння мовою є необхідною умовою для вивчення мовних явищ і закономірностей оволодіння знань про мову на уроках з української мови [5, с.17].

6. Тісний взаємозв'язок логопедичної, психологічної, спеціальної педагогічної та освітньої роботи. Через складну структуру порушення молодші школярі із гіперкінетичним синдромом потребують комплексного впливу з боку різних спеціалістів. Первинним є медичний вплив, що спрямовується на нормалізацію діяльності нервової системи, пригнічення моторної розгальмованості. У межах закладу загальної середньої освіти включаються інші фахівці, робота яких має бути координована для одержання позитивного результату [3; 4].

7. Часта зміна видів діяльності на занятті. З огляду на швидку втому учнів із гіперактивністю та нестійкість їх уваги їх потрібно переключати з одного виду діяльності на інший, чергувати статичні вправи з динамічними, розумові з руховими. Це дозволить розвантажити дитину, оптимізувати темп засвоєння матеріалу [6, с.46].

8. Поступове ускладнення мовленнєвого матеріалу та завдань. Це пов'язано із специфікою пізнавальної діяльності та особливостями особистісного розвитку зазначеної категорії учнів. Будь-яке завдання має бути розкладеним на більш прості складові, створюючи таким чином ситуацію успіху, що підвищує мотивацію дитини на виправлення своїх порушень [2, с. 30].

9. Потреба у тривалому курсі корекційно-розвивального навчання. У зв'язку з тим, що порушення мовлення у молодших школярів із гіперкінетичним синдромом є стійкими та поліморфними, логопедична робота з ними має здійснюватися весь період навчання у молодшій школі, а за потреби, тривати і далі, наприклад за необхідності корекції дисграфії та дизорфографії. здійснюється в більш тривалі терміни, ніж робота з нормально розвиваються дітьми. Так само тривало має здійснюватися психологічна робота з розвитку різних видів уваги, пам'яті, формування контролю та самоконтролю, навичок саморегуляції, подолання слабкості вольових процесів, оскільки рухова розгальмованість з віком зникає, а слабкість психічних процесів залишається [3, с.327].

10. Здійснення зовнішнього контролю поведінки учня із гіперкінетичним синдромом на заняттях. Такі діти не здатні до самоконтролю. До тих пір, поки навички самоконтролю та саморегуляції у них не сформовано, вони потребують контролю за власними діями та мовленням з боку дорослих, зокрема педагога. Поріг чутливості до негативних стимулів у таких дітей занадто високий, тому вони не сприймають покарання, але легко позитивно відповідають на найменшу похвалу. Це значить, що у взаємодії з учнями із гіперактивністю мають домінувати методи підтримки та винагороди, що сприяє розвитку позитивної мотивації на заняттях та уроках [6, с.51].

Отже, дотримання спеціальних психолого-педагогічних умов під час організації корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами із

гіперкінетичним синдромом сприятиме оптимізації логопедичної роботи, а також сприятиме створенню такого корекційно-освітнього середовища, в якому формування усного мовлення буде відбуватися на основі індивідуального та комплексного підходів.

Список використаних джерел:

1. Волкова Ю.С. Опорні схеми для складання описових розповідей (для фронтальної, індивідуальної та індивідуально-групової роботи з дітьми 4-6 років). Дидактичний матеріал. Харків: Видавництво «Ранок», 2008. 16 с.
2. Кошелева А. Д., Алексеева Л.С. Диагностика и коррекция гиперактивности ребенка. М.: НИИ семьи, 1997. 64 с.
3. Кузнецова Л.Е., Гладыко В.В. Психологічні особливості дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивності, умови їх психокорекції. *Молодий учений*. 2016. №7. С.327 – 331.
4. Малых С.И. Работа с детьми с синдромом дефицита внимания и гиперактивностью. URL: <https://logoped18.ru/logopedist/logopedicheskaya-rabota-s-detmi-s-sindromom-defitsita-vnimaniya-i-giperaktivnostyu.php> (дата звернення 2.09.2021.)
5. Непосидько Ф., Макаренко С. Психолого-медико-педагогічна допомога гіперактивним дітям. *Шкільний світ*. 2008. № 47. С. 16-19.
6. Сиротюк А.Л. Детская гиперактивность: причины, рекомендации. *Дошкольное воспитание*. 2007 №8 С.44 - 51.
7. Чутко Л.С. Синдром дефицита внимания с гиперактивностью и сопутствующие расстройства. СПб.: Хока, 2007. 234 с.

УДК 375:312

Кабельнікова Н. В., Томіліна С. В.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті розглядаються питання формування міжособистісних стосунків у дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення.

Ключові слова: міжособистісні стосунки, діти дошкільного віку, тяжкі порушення мовлення.

The article considers the formation of interpersonal relationships in preschool children with severe speech disorders.

Key words: interpersonal relations, preschool children, severe speech disorders.

У літературних джерелах представлено чимало досліджень, присвячених психокорекції особистісного розвитку дітей з мовленнєвою патологією (М.Виноградова, Т.Волковська, І.Кривов'яз, Є.Федосєєва, В.Терентєєва. та ін.). Формування міжособистісних стосунків у зазначеній категорії дошкільнят розкрито у працях В.Брагіної, І.Карішевої та Г.Юсупової та ін. Узагальнюючи теоретичні положення, нами було виділено